

KOVALSZKI PÉTER

TÉNYEK ÉS GONDOLATOK A DIASZPÓRALÉTRŐL, DIASZPÓRANEMZETRŐL ÉS MAGYARSÁGTUDATRÓL

Fájdalmas siránkozás helyett nekünk fel kell építenünk ezt az otthont. Mint a csiga a házáat, úgy hordozzuk magunkkal a magyarságot. Ott, ahol leszárom a botom a földbe, ahol kitergetem a könyveimet, ahol a lemezjátszóra rakom a hanglemezeimet, ahová esti beszélgetésre hívom a barátaimat: az a maroknyi föld ott Magyarország. A dal, a könyvek, a versek, a balladák, a baráti viták, az ékezetes betűk hajnali kattogása az írógépen, a hímes tojás, a fargott bot és gyermekeim furulyaszója: ez az én csigaházam. Ez az én hazám.

(Cseh Tibor, Nagy-Magyarország, Itt-Ott szeminárium, Hereford, PA, 1972. szeptember 3.)

2012. május: Félixfürdőn az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemmel

■ Újabb érdekes EPMSZ-hét májusban, s műsorában egy délelőtt a nemzettudatról. Ez okot s módot is ad létünkéről, a diaszpóralétről is elgondolkodni s kissé odafigyelni, vajon hogyan is áll ez a lét s tudat az államnemzeti és kisebbségi környezetben.

Láng Gusztáv okos, világos, általános fogalmakat, összefüggéseket erudícióval, szellemesen tárgyaló előadását részleteiben bevallottan a kisebbségi, azon belül erdélyi magyarság nemzettudatának szentelte. Regionális tudat, mely megelőzte, de most is pótolhatja-kiegészítheti az államnemzeti tudatot, egyébként is az erdélyiség tulajdonképpen a magyar nemzettudat része, változata. A közönség jól fogadja.

Kerekasztallal, délutáni munkacsoportokkal folytatódik a megbeszélés. Itt már bővül a részletek köre más magyar kisebbségi lét- és tudatvariánsokkal, s a diaszpóralét is felbukkan személyes nyilatkozatokban, elbeszélte-megosztott egyéni sorsokban, kommentárookban.

Életemet én Brassóban az erdélyiség-tudattal kezdtem, s folytattam – az Egyesült Államokba való kivándorlás után – az amerikai magyar diaszpóraléttel – és -tudattal. Úgy érzem, az erdélyiség – általában a kisebbségi (újabbán szórvány-) lét – jó előké-

szítés volt a diaszpóraléthez. Mindkettőnek megvannak sajátos kínjai, ezek esetenként hasonlóak, kiegészítik egymást.

S ha úgy értelmezem nemrég elnyert magyar állampolgárságunkat, hogy ez most már az államnemzethez jogilag, adminisztratív és politikailag is kötvén feljogosít egy kis államnemzet-tudati bővüléshez is – akkor tulajdonképpen nekünk a teljes magyar lét adatott meg, a vele járó helyzeteivel, frusztrációival, tudatokkal, örömeivel és kötelességeivel együtt.

A lét határozza meg a tudatot (még ha esetenként tökéletlenül is...) – ez is kiderült a felixfürdői tanácskozáson. Erdélyiségem meg nem tagadva most számomra is a diaszpóralét és -tudat az elsődleges meghatározóm. Ebben élünk az év tizenegy hónapjában, a Magyar Baráti Közösségben, a Reménység Tó partján is, minden augusztusban, s azon kívül is.

Félixfürdőn beszélek az amerikai magyarok, közösségek létezésformáiról, statisztikáiról, a sikeres megmaradás-gyarapodás „receptjeiről”, megosztva a résztvevőkkel azt is, amivel barátaim indulás előtt, véleményüket kérvén, feltarisznyáltak. De itt és ezúttal is kiderül, amit már Szabó Zoltán megállapított (*Diaszpóranemzet*. Osiris, Bp., 1999), hogy a diaszpóraléttől, magától a létezésformától s a fogalomtól a magyar ódzkodik, nem tudja kezelni és elfogadni – a kisebbségi magyar sem.

Augusztus: a Reménység Tavánál a Magyar Baráti Közösséggel

■ 2012. augusztus 11–18. között került sor szokásos hetes találkozónkra az ohioi Lake Hope állami parkban, azaz a Reménység Tavánál, ahol Kántor Lajosék is vendégeink voltak úgy húsz évvel ezelőtt.

Ami közösségünk számára eleitől fogva fontos volt és maradt negyven éven át, az egy fenntartható, továbbadható diaszpóralét kialakítása egy többgenerációs, önmagát meg-megújító közösség formájában, mely eltér az emigráció efemer tisztavirágélettől – ahogyan ezt a politikai emigrációs létezésformát mi az alapítás idején s utána is megtapasztaltuk itt a magyar-amerikai világban. Számunkra a diaszpóralét nem nemzethalál (ahogyan ezt Félixfürdőn is hallottam), hanem egy létezésforma.

Idei találkozónk is, a családi és háromgenerációs jelenléttel, válogatott vendégeinkkel, műsorainkkal, melyekben az irodalom, a muzsika, egyáltalán a magyar közösségi lét és kultúra változatos megnyilvánulásai egyaránt jelen voltak, a diaszpóralét és -tudat életrevalóságát bizonyították.

S íme, magyarságszolgálatunk, melyért márciusban közösségünk a Magyar Örökség Díjat elnyerte, új lehetőséget kapott, új formát és tartalmat nyert az idén, mikor találkozónk során Horváth János korelnök úr, régi kedves barátunk új magyar állampolgárokat avatott a Reménység Tavának partján, s mikor a New York-i magyar főkonzulátus vezető konzulasszonya hetünk során a gyorsított állampolgárság elnyerésével összefüggő teljes konzuli szolgáltatásokban részesítette tagjainkat és vendégeinket.

Október: Budapesten és Washingtonban, a Magyar és az Észak-amerikai Diaszpóra Tanáccsal

■ Október 8-án, verőfényes őszi napon került sor Budapesten, az Országház Vadásztermében a Magyar Diaszpóra Tanács II. ülésére, melyen a Magyar Baráti Közösséget annak gondnokaként képviselhettem. Bemutattam közösségünket, ismerkedtem társainkkal e szervezetben, meghallgattam, kommentáltam az elhangzottakat, s alkalmam volt elgondolkodni azon is, mit jelenthet mindez, hosszabb távon, számunkra, közösségünkre, általában diaszpórában élőkre, a magyar nemzet számára, milyen közösségi tevékenységet igényel majd az elfogadott határozatok megvalósítása.

A törvénymódosítás, mely meggyorsította és leegyszerűsítette a magyar állampolgárság elnyerését, úgy is tekinthető mint egy adalék, egy kis jogi-adminisztratív kiigazítása egy már meglévő vonatkozó törvénynek. A szavazati jog megadásával társítva viszont már nemcsak jogi-adminisztratív jogokat, lehetőségeket és kötelezéseket nyújt az új állampolgároknak, hanem a magyar politikai életben való részvétel lehetőségét is biztosítja.

Hogyan élük majd meg az új állampolgárok ezt a részvételi jogot és lehetőséget, ezt az értéktöbbletet, hogyan alakítja majd a többi nemzetrészhöz való viszonyukat, saját szórvány- vagy diaszpórabeli létüket és tudatukat mindez? Ez a jövő titka. S ennek tudatában értékelve a kormányzati szándékot és cselekedetet, ez – minden érzelmi és tudati pozitívumával és hozadékával együtt – egy nagyszabású kísérlet, melynek kimenetelét, eredményeit mi is kíváncsian várjuk, ugyanakkor ennek alakulásában, eredményeinek megvalósításában mi is cselekvő részesek lehetünk, akarunk lenni.

És erre emlékeztetett a rövid tíz nappal a budapesti tanácskozás után szervezett Észak-amerikai Diaszpóra Tanács megalakuló félnapos gyűlése is, melyre a washingtoni magyar nagykövetségen került sor. Ezen jelen voltak Martonyi János külügyminiszter, Szapáry György nagykövet, a követi rangú főkonzulok és a nagykövetség más munkatársai. A meghívottak – akik ugyanakkor cselekvő résztvevők is egyben – az észak-amerikai magyar szervezetek vezetői voltak.

Itt részfeladatokra lebontva, akcióprogramként jelentek meg a Budapesten elfogadott határozatok, melyek kidolgozásában a diaszpóra képviselői tevélegesen s már huzamosabb ideje ténykedtek. A teljesség igénye nélkül sorolom: ez felöleli az észak-amerikai magyar anyagi és kulturális hagyaték felleltározását és megőrzését, a közösségépítést, a nyelvpótlás feladatait, a kulturális cseretevékenységet, a kapcsolattartást, az amerikai- és kanadai-magyar államközi, társadalmi kapcsolatok ápolását és sok más egyébét.

Végző soron az ebben való részvétel tisztázhatja majd, hogy az adott részvételi lehetőséggel, cselekvési programmal és támogatással mire juthatunk; azt, hogy mit és mennyit érnek, hová és mivé nőhetnek tulajdonképpen – maguknak s a magyar világnak – az amerikai magyar diaszpóra egyénei és közösségei. Ez próbatételnek ígérkezik számunkra, a kísérlet minden résztvevője számára.

MOST ÉN KINEK SZURKOLJAK?

■ Nem is olyan egyszerű a kérdés megválaszolása. Most, a 21. század második évtizedében, a globalizáció és az üzleti szellem eluralkodása idején, mikor a sport, ez az eredetileg nemes vetélkedés egyre inkább a szórakoztatóipar részévé válik, nekem – Erdélyben, Romániában élő univerzális sportrajongónak – nehéz egy kedvenc csapatot kiválasztani. Igaz, már a címben feltett kérdésből is kiderül, hogy én tulajdonképpen nem is vagyok igazi szurkoló, legfeljebb csak alkalmi, amatőr, úgymond fotel- vagy karosszékdrukker. Az igazi számára ugyanis teljesen világos, hogy „A CSAPATNAK” kell szívvel-lélekkel szurkolni. Mert hogy kell egy csapat, amelyikkel azonosulni tudunk, azt már a Garas Dezső alakította Minarik Ede rögeszméje előtt is tudtuk (Sándor Pál filmje: *Régi idők focija*, 1973). Az igazi, a vérbeli – akinek ereiben a vér színe természetesen a csapat színeivel azonos – nem választja csapatát, mert az számára már eleve adott. Mint a szerelem, ami jön magától. Mindenekelőtt az illető országot válogatottja, amelyet általában az egész lakosság szeret, támogat. Kivéve persze a bevándoroltakat, a rosszul kezelt kisebbséget, esetleg a „minél rosszabb – annál jobb” elvet valló ellen-drukkereket. A különböző klubokat viszont (már csak egyes rétegekhez tartozók) valóban választani szokták, de hogy ki mikor melyiket, az egyáltalán nem esetleges. Ez egy elég bonyolult folyamat, akárcsak az igazi szurkoló, sportrajongó viselkedése, magatartása, lélektana, aminek ugyan könyvtárnyi irodalma van, de azért bizonyos adottságok jelenthetnek támpontot, lehetnek meghatározók. Lakhelyük, társadalmi, politikai, vallási hovatartozásuk nagyon sokszor döntően befolyásolja opciójukat. Lássunk egypár példát.

A lokálpatriótákból kerülnek ki a városok, régiók csapatainak szurkolói. A Barcelona rajongóinak döntő többsége katalán, az Athletic Bilbaóé pedig a baszk függetlenséget támogatók soraiból kerül ki. A Real Madrid viszont már a spanyol királyság egységének a szimbóluma. Belgiumban a flaman-dok az Anderlecht, a vallonok pedig a Standard Liège hívei. Az olasz fővárosban a Lazio a felső tízezer csapata, a Roma meg a szegényebbeké. Torinóban felmérések alapján kiderült, hogy a Milan-szurkolók kilencven százaléka következetesen Berlusconi kormányon levő pártjára szavazott, az „öreg

hölgy”-ként emlegetett Juventus gárdája pedig az ellenzékre. Jól ismert, hogy a skóciai Glasgow két rivális csapatából a Rangerst a protestánsok, a Celticet pedig a katolikusok támogatják. Magyarországon még ma is sokszor úgy emlegetik a Ferencvárost, mint a nyilasok, az MTK-t pedig mint a zsidók csapatát. Valóban, több mint száz éve az MTK-t a zsidó származásúak alapították, és a két világháború közt a Fradi népszerűségét több jobboldali párt is megpróbálta a maga javára kihasználni, de a későbbiekben ez már nem volt jellemző. Az MTK-t a negvenes évek elején kizárták a sportéletből, a Ferencvárost meg a Rákosi-korszakban elnevezték Kinizsinek, és jószerével ellehetetlenítették. A szocialista időkben a Vasas a szakszervezetek s így a munkásság csapatának számított (pedig e kettőnek akkor nemigen volt köze egymáshoz). Közismert volt, hogy Kádár János Vasas-drukker. Nyert is bajnokságot a kedvenc csapat! Az egykori Újpestet Dózsa néven átvette a belügyminisztérium, s így az általuk patronált csapata ráragasztották előbb az ávós, majd a rendőr jelzőt. Mondhatnám, az egyáltalán nem népszerű bélyeget, ami miatt az ellenfél kemény magja még manapság is teli torokból üvölti az „újpesti cigányok” kezdetű rigmust, aminek a folytatását már nem bírja el a nyomdafesték.

Romániában egészen a múlt század közepéig erdélyi és bánáti csapatok uralták a labdarúgást, ahol nagy többségben magyar játékosoké volt a főszerep. A románság emblematikus csapata a bukaresti Rapid és a kolozsvári Universitatea volt és maradt mind a mai napig. Szurkolóik repertoárjában egyáltalán nem ritka a magyarellenesség.

Napjainkban, a már említett elüzletiesedés és globalizáció következtében multimilliárdosok lettek a csapatok tulajdonosai, az amatőr olimpiai fair play szellem helyét jóformán teljesen átvették a kemény profi magatartást megkövetelő, profitorientált show business játékszabályai, s így az etnikai, vallási, társadalmi és politikai tényezők jócskán háttérbe szorultak. A sportszereket gyártó cégek anyagi érdekeltsége és a televíziós közvetítések következtében óriási pénzek folytak/folynak be a ma már inkább a szórakoztatóipar részévé vált sportba. Euro- és dollármillióért adnak és vesznek játékosokat, egy-egy világbajnokság vagy olimpia megrendezésének a költségvetése minden képzeletet felülmúl. Ahol pedig sok a pénz,

ott azonnal felüti fejét a korrupció, a bűnözés, és előtérbe kerül a sportsovinizmus is. A mostanáig hazájuk színeit képviselő, nemzeti hősként kezelt sportolók nem egytől-lencséért ugyan, hanem inkább sok millióért gazdagabb országokban honosítják magukat. Kisebb országok aránylag rosszul fizetett, másod-harmadvonalba tartozó játékosai számára pedig marad a sportfogadások manipulálása. Döbbenet olvasom, hogy hány hozzánk közel álló labdarúgó adta el becsületét pár ezer euróért.

A változások természetesen a szurkolói magatartásban is megmutatkoznak. A célmanapság már nem csupán a saját csapat biztatása, legalább ennyire fontos az immáron ellenfélből ellenséggé minősített játékosok megfélemlítése. A hazai pálya előnyét pontosan ezzel magyarázóak a kiszállásokra is mindenhova elkísérik kedvenceiket, és ott próbálják az otthoni hangulatot megteremteni. A többségükben józan „utazó”, csapatuk színeit viselő zászlókat, sapkákat, sálakat felvonultató békés, valódi szurkolókhöz óhatatlanul hozzácsapódnak az ultrák is. Ezeknek a mai sport rákfenéjét képező bűnözőknek semmi közük a sporthoz, a szurkoláshoz. Legtöbbször a mérkőzést sem látják, hiszen vagy tökrészek, vagy már bekísérték őket az első rendőrszerepre, de ez őket a legkevésbé sem zavarja. A szurkolói kemény maghoz tartozó ultrákat csupán a randalírozás, a balhé érdekli. Az, hogy obszcén, nacionalista és rasszista bekiabálásokkal megzavarják a játékot, esetleg a meccs végén a pályára beszaladva egy jó bunyóban éljék ki alantas ösztöneiket. Ezeket látva, olvasva már nem azon szoktam morfondírozni, hogy melyik csapatnak szurkoljak, hanem hogy egyáltalán járjak-e még mérkőzésekre. Pedig most egypár éve Kolozsvárnak újra van egy számottevő eredményeket felmutató labdarúgócsapata. Romániában ritka kivételként ennek hazai mérkőzéseit civilizált körülmények között lehet megtekinteni. Rádásul, igaz, kissé nyakatekert módon, még azt is ki szokták mutatni, hogy ez gyermekkorom bálványozott csapatának, a KAC-nak valamilyen utóda. Természetesen a CFR 1907-re gondolok. Ennek a „magyar csapat”-ként aposztrofált gárdának, amelyik már kétszer nyert román bajnokságot és kupát, valóban sok a magyar nemzetiségű szurkolója. Annak ellenére, hogy éveken át nem volt egyetlen magyar játékos sem. Most ugyan van kettő, de keveset jutnak szóhoz. A többi már úgy van összeállítva, mint a világválogatott: brazil, portugál, román, olasz, szenegáli, elefántcsontparti, görög és még ki tudja, hány náció. Félreértés ne essék, nekem ezzel a világon semmi bajom. Különben is

az a szurkoló, aki kizárólag etnikai alapon szeretné összeállítani kedvenc klubcsapatát, nehéz helyzetbe kerülne. De még ha az országos, hogy ne mondjam, nemzeti válogatotóját is. Tessék csak a francia vagy a holland válogatottra gondolni. Ebben a globalizált világban ezen már rég túl vagyunk! Ha egyáltalán valamit kifogásolhatok, akkor az csupán Pászványi Árpád csapatának a neve. A CFR 1907. Ha ez a dátum a megalakulás éve, akkor nem lehet CFR, mert ez a vasúttársaság akkor nem létezett Kolozsvárt. Ha pedig CFR, akkor meg nem alakulhatott volna meg 1907-ben Kolozsváron. Ettől teljesen függetlenül és annak ellenére, hogy a mérkőzéseikre csak ritkán járok, elmondhatom, hogy ez a jószerevével a semmiből, a harmadosztályból feltámadt csapat áll hozzám a legközelebb. Eredményeiket figyelemmel kísérem, a tévében mindig megnézem őket. Csak ne lennének annyira rapszodikusak. Egy-egy jó nemzetközi eredmény után a bajnokságban itthon kikapnak a sereghajtótól. Pedig a szurkoló azt szereti, ha csapata jól szerepel. Még az olyan, csak tévénézésre fanyalodott „fotelszurkoló” is, mint én. S ha a futball területén az utóbbi évtizedekben ezt nemigen találom meg, akkor más sportág(ak)ban keresem a vigasztalást. Szerencsére a számos tévécsatorna erre megadja az esélyt. Mind a romániai, mind a magyarországi és világválogatottak esetében.

Természetesen a sportközvetítések követése is csak akkor izgalmas, ha az ember érzelmileg is lekötött, érdekelt az eredmény kialakulásában. Jómagam, ha tehetem, rendszeresen megnézem a Forma-1 versenyeket, valamint a teniszközvetítéseket. Az előbbiben Schumachernek szurkoltam, az általam is sokáig gyakorolt tenisz versenyein pedig Szeles Mónika, Sampras, majd Nadal voltak a kedvenceim. Könnyen felfedezhető, hogy itt már elsősorban nem az etnikai hovatartozás, hanem sokkal inkább a személyes benyomások, a számomra szimpatikus viselkedési formák jöttek számításba. No meg persze az eredményesség, hiszen ki szeret mindjárt csak a vesztesnek szorítani.

Persze egészen más a helyzet, ha magyar sportoló is szerepel a közvetítésben. Olimpiai vagy kontinentális versenyek alkalmával még ma is elkap az az inkább csak serdülőkoromban megtapasztalt szurkolói izgalom, amit a helsinki olimpián vagy a londoni 6:3 alkalmával éreztem. Igaz, egyre kevesebb a sikerélmény, de a 2012-es londoni olimpia visszahozott valamit a régi dicsőségből. Aggasztó viszont, hogy a magyar sport egyik sikerágazatát, a női kajakot igen komoly veszély fenyegeti. A kajak-kenu sportág Mekkájának számító Magyarországon

ról egyszerre csak a világ minden tájára kezdenek kirajzani többszörös olimpiai bajnokaink. A több mint tíz évet magyar színekben versenyző, több egyéb érem mellé három olimpiai aranyat is szerző Janics Natasa indította el a lavinát. Ezentúl eredeti hazájának, Szerbiának a színeiben akar versenyezni. Bizonyos mértékben ez még érthető. Férjhez ment – igaz, egy bolgárhoz, és nem szerbhez –, gyereket szült, legutoljára Londonban már csak ezüstre futotta, s bár több tízmillió forint jutalmat kapott, lehet, máshol többet keresne. De hogy valami baj van a magyar sport vagy a kajak-kenu szakág vezetésében, azt keményen jelzi, hogy Janics mellett olyan sokszoros világ- és olimpiai bajnokok, mint Benedek Dalma, Paksy Tímea, Csipes Tamara és még egypár kevésbé neves kollégájuk is bejelentette távozási szándékát. Hogy hova? Ausztriába és Ausztráliába. Na de Ciprusra és Azerbajdzsánba is, ahol ez a sportág nem is létezik. Végül is ha nem ütközik valamilyen sportjogi szempontból ellentétes átigazolási szabályba, mindenki menjen, ahova akar. Elvégre senki sem rabszolga. Nekem nem tisztem ebben ítélni. Írásomban nem a sportolók erkölcsi-etikai magatartását, hanem a szurkolók lélektanát próbáltam megvilágítani. Ebből a szempontból talán inkább arra a kérdésre lenne érdekes a válasz, hogy ha az esetleg mégis magyar színekben versenyző Janics Natasa az elkövetkező olimpián az Ausztráliát képviselő Csipes Tamarával mérkőzne, akkor mi kinek drukkolnánk!? Ilyenkor jut eszembe az a harminc évvel ezelőtti már felvetett kényes és sokakat felhábortító ötlet, hogy az olimpiákon nem kellene a győztes nemzeti himnuszát eljátszani. Szerintem stimmel! Játsszák csak nyugodtan Gounod *Faustjából* Mefisztó áriáját: „Eladó az egész világ...”

Buchwald Péter

